

קעברא איסורא, זינתה —

שדר ליה, שלח לו אנטונינוס לרבי מין עשב, ושמו גרגירא, והבין רבי את הרמז, מלשון גרירה, (9) היינו שהיא "נגררת", שלבה נמשך עם הנואפים.

שדר ליה, שלח לו רבי לאנטונינוס מין ירק ושמו כוסברתא, ויש בכך רמז: כוס, שחוט, ברתא, הבת. כלומר, הרוג אותה!

שדר ליה אנטונינוס לרבי מין ירק ושמו כרתני. לומר, אם כן, יכרת זרעי!

שלח לו רבי לאנטונינוס מין ירק ושמו חסא, לומר, חוס עליה ואל תהרגנה! (10)

כל יומא הוה שדר ליה, אנטונינוס שלח לרבי כל יום דהבא פריכא, חתיכות זהב במטראתא, בשקים גדולים של עור, וחיטי אפומייהו, מכוסה בחיטים בפי השק, כדי שאם יבדקו, יראו את החטים, ולא את הזהב.

אמר להו אנטונינוס לאנשיו: אמטיו חיטי הוליכו חיטים לרבי!

אמר [ליה רבי]: לא צריכנא. איני צריך לזהב, כי אית לי טובא, יש לי הרבה זהב.

אמר ליה אנטונינוס לרבי: מצערין לי חשובי [רומאי], חשובי רומי מצערין אותי!

מעייל ליה לגינא, הכניסו רבי לגינה, כל יומא כל יום עקר ליה פוגלא ממשרא קמיה, עקר לו בפניו צנון מערוגה —

והבין אנטונינוס את הרמז. אמר: הכי קאמר לי, כך הוא מייעצני: את אתה קטול חד חד מינייהו, הרוג אחד אחד, ולא תתגרה בהו בכוליהו, ואל תתגרה בכלם בבת אחת!

ב-1 ומקשינן: למה רק רמז לו? ולימא ליה מימר [בהדיא], למה לא יאמר לו את במפורש, בפרהסיא?

ומתריצין: אמר רבי בלבו: שמעי [בי] חשובי רומי, ומצערין ליה, ויצערו את רבי.

ומקשינן: ולימא ליה, למה לא אמר לו בלחש?

ומתריצין: משום דכתיב [קהלת י']: "גם במדעך, מלך אל תקלל, ובחדרי משכבך אל תקלל עשיר. כי עוף השמים יוליד את הקול".

והגמרא ממשיכה לספר.

הוה ליה, היתה לו לאנטונינוס, ההוא (8) ברתא, בת דשמה "גירא".

מה שכתוב בתורה [ויקרא כ], נואף ונואפת "גירי וגיריתא".

10. כן פירש רש"י.

התוס' מקשים, מה עלה על דעת רבי בתחילה לומר שישחטנה — ובתוס' רבינו אלחנן מוסיף: וכי כל העושה עבירה שוחטין אותו?! וגם לא מסתבר שרבי חזר בו.

שתלמידי חכמים הם מגיני העיר ולכן אינם משלמים מסים].

8. בעין יעקב הגירסא: "הוה ליה ברתא".

9. כן פירש רש"י.

והערוך מפרש שהוא לשון ניאוף, כמו שתרגם תרגום ירושלמי [כוונתו לתרגום יונתן]

העבד השני, קטליה הרג אותו **אבבא** **דביתיה**, על פתח ביתו, בחזרתו.

וכל זה עשה כדי שלא יודעו קשריו עם רבי. ועוד עשה, שביקש מרבי שיסתיר את הדבר —

אמר ליה לרבי: **בעידנא דאתינא**, בעת ביאתי אליך, **לא נשכח גבר קמך**, לא ימצא אף איש לפניך!

יומא חד יום אחד **אשכחיה** מצא לרבי **חנינא בר חמא**, דהוה יתיב שיושב לפני רבי.

אמר אנטונינוס: **לא אמינא לך**, וכי לא

אמר אנטונינוס לרבי: **ליהו למאן דבתרך**, יהיו אותם חתיכות הזהב ליורשיך, **דיהבי לבתראי**, והם יתנוהו ליורשיהם **דאתו בתרך**, הבאים אחריך, **ודאתי מינייהו**, והדורות הבאים **ניפוק עלייהו**, יוציאו את הזהב למלכי רומי העומדין אחרי. (11)

הוה ליה, היה לו לאנטונינוס **ההיא נקרתא**, מערה אחת, (12) **דהוה עיילא מביתיה לבית רבי**, שהיו יכולים לעבור דרכה מביתו לבית רבי, והיה בא לרבי בהחבא ללמוד תורה.

כל יומא, כל יום שבא לבית רבי, **הוה מייתי** הביא אתו **תרי עבדא שני עבדים** ללוותו ולשמרו. **חד**, עבד אחד **קטליה**, הרג אותו (13) **אבבא דבי רבי** על פתח בית רבי, **וחד את**

הזהב שנטלו מהיהודים.

12. כתב רבינו משה אלשיך בפירושו על שיר השירים, שמערה זו לא היתה נמשכת מרומי עד ציפורי, מקום מושב רבי, כי מהלך כמה חדשים ביניהם.

אלא, מעיד האלשיך, שבעיניו ראה ליד העיר ציפורי עיר אחרת הנקראת "רומי", על שם העיר "רומי", והמערה היתה נמשכת משם עד ציפורי.

13. הקשו התוס': איך עשה כן, הלא אף הגוים מצוים לא לשפוך דם?

ומתרצים: שעשה כן מחששו פן יודע הדבר קשריו עם רבי, ויהרגוהו, ויש עליהם דין "רודף". ומוסיף המהרש"א: לקח עמו שני עבדים, כי אדם חשוב צריך שני שמשים לשמשו.

ועוד מתרצים: שהיה בוחר לעצמו כשמשים את המינים והמוסרים, שעליהם נאמר הדין של "מורדין", ומותר להרגם.

והתוס' מביאים פירוש רבינו חננאל והערור, שבתחילה שלח לו רבי כוסברתא, לרמוז, ש"כסה" על קלונה, ויכחנה בסתר, ואנטונינוס לא הבין וחשב שרבי מתכוון לרמוז שישחטנה, לכן שלח לו כרתי, כלומר "וכי תתן לי עצה להכרית זרעיי"?! ושלח לו רבי "חסא" לומר שכוונתו היתה שיחוס עליה.

11. כן מבאר המהרש"א לדברי רש"י. ומקשה, שהענין נראה כפול. ועוד הקשה בתחילה אמר לשון "ליהו" — ישראל, ואחר כך אמר "דיהבי" — יתנו, ואינו מובן שינוי הלשון. ומבאר שכך אמר אנטונינוס לרבי: ליהו למאן דבתרך! הניחם לבניך, לתת שוחד [הרומאים לקחו הרבה שוחד] "דיהבי לבתראי", בניך יצטרכו לתת שוחד ליורשיי, ומי יתן את השוחד? — "דאתו בתרך", הדורות הבאים, כי רבי לא היה צריך לתת לאנטונינוס שוחד. "ודאתי מינייהו" — ולמלך המשיח שיהיה נצר מבניך, "ניפוק עלייהו", יחזירו לו את כל אותו

שהחיה רבי חנינא: **ידענא**, יודע אני, שזוטי דאית בכז, אפילו הקטן שבכם, מחיה מתים! מיהו, בכל זאת אני מבקש כי בעידנא דאתינא, בעת ביאתי אליך, לא נשכח אינש קמך, לא ימצא אף אדם לפניך.

כל יומא, כל יום שבא לרבי, הוה משמש אנטונינוס לרבי — מאכיל ליה, משקי ליה, משמש אותו באכילה ושתייה.

כי הוה בעי רבי למיסק לפוריא, כשרצה רבי לעלות על מטתו, הוה גחין קמי פוריא, התכופף לפני המטה, אמר ליה לרבי: סק עילואי לפורייד! עלה עלי למיטתך.

אמר לו רבי: לאו אורח ארעא, אין זה דרך ארץ, לזלולי במלכותא כולי האי, לזלול כל כך במלכות!

אמר אנטונינוס לרבי: מו ישימוני, הלואי שישומו אותי להיות מצע תחתיד לעולם הבא!

אמר ליה אנטונינוס לרבי: האם אתינא לעלמא דאתי אזכה לעולם הבא?

אמר ליה רבי: אין! תזכה לעולם הבא⁽¹⁴⁾.

אמר ליה אנטונינוס: והא כתיב [עובדיה א]: "לא יהיה שריד לבית עשו", והם

אמרת לך כי בעידנא דאתינא, לא נשכח גבר קמך?!

אמר ליה רבי: לית דין, בר אינש! אדם זה אינו בן אדם⁽¹⁴⁾ אלא מלאך.

אמר ליה אנטונינוס לרבי חנינא: לימא ליה, צא ואמור לו להווא עבדא, לעבד ההוא דגני אכבא, השוכב על הפתח, דקאים וליתי, שיקום ויבא! ⁽¹⁵⁾

אזל, הלך רבי חנינא בר המא. אשבחיה, ומצאו דהוה קטיל, שהוא הרוג!

אמר חשב רבי חנינא לעצמו: היכי אעביד, איך אעשה עתה? אי איזיל ואימא ליה דקטיל, אם אחזור ואודיע שהוא מת, הרי אין משיבין תשובה על הקלקלה, על דבר רע [כלומר, אין מבשרין בשורות רעות]. ואם אשבקיה אעזבנו ואיזיל ואלך לי, קא מזלזלינן במלכותא, הוי זלול בכבוד המלך, שאינני מבצע את פקודותיו.

מה עשה ? —

בעי רחמי עליה, בקש עליו רחמים, ואחייה, והקים אותו לתחיה, ושדריה, ושלחו לאנטונינוס!

אמר אנטונינוס לרבי, בראותו את עבדו

14. אבל התוס' מוסיפים שלא אמר כן באוני רבי חנינא, דאם כן יבין שהוא מת.

16. כתב המאירי: דחסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא. [ועיין בתחילת פרק חלק]. וכתב התורת חיים: התכוון לומר לו, שכל כוונתו בשימושו הוא כדי שיוכל לשמשו בעולם הבא, ובאמצעות השימוש יזכה לעוה"ב.

14. פירוש רבינו חננאל: מלאך הוא. וכך מפרש רש"י [שבת קיב ב] שאמר רבי כן על רבי יוחנן.

וכתב העיון יעקב: שיקר לו מפני שלום מלכות, שהרי מותר לשנות מפני דרכי שלום.

15. פירש רבינו חננאל: אם הוא אכן מלאך, נראה אם יכול להחיות מתים.

הרומאים.

ענה לו רבי: הפסוק מדבר בעושה מעשה עשו. ואילו אתה אינך עושה מעשה עשו!

אמר ליה אנטונינוס: והא כתיב [יחזקאל לב]: "שמה [בגיהנם], אדום מלכיה וכל נשיאיה"?

אמר ליה רבי: יש לדייק בפסוק, שנאמר "מלכיה", ולא נאמר "כל מלכיה". נאמר "כל נשיאיה", ולא נאמר "כל שריה".⁽¹⁷⁾

תניא נמי הכי, "מלכיה" — ולא כל מלכיה. "כל נשיאיה" — ולא כל שריה. והברייתא מפרשת: "מלכיה", ולא כל מלכיה — פרט, למעט אנטונינוס בן אסירוס, שהוא לא יפול לגיהנם, "כל נשיאיה" ולא כל שריה — פרט לקטיעה בר שלום, כמו שיבואר.

והגמרא מבארת את מה שאמרה הברייתא שקטיעה בר שלום מזומן לחיי עולם הבא.

קטיעא בר שלום — מאי היא, מה אירע עמו?

דחזא קיסרא, היה קיסר אחד ממלכי רומי, דהוה פני ליהודאי, שהיה שונא את היהודים.

אמר להו הקיסר לחשיבי דמלכותא, לחשובי המלכות, ואמר דבריו בצורת משל: מי שעלה לו נימא, ריקבון של בשר, ברנלו,

ומצער אותו, האם יקטענה, יחתוך את הבשר ויחיה, או יניחנה ויצטער? וכוננתו על היהודים, האם להשמידם חס וחלילה!

אמרו לו חשובי רומי: יקטענה, ויחיה!

אמר להו גוי אחד מחשובי רומי ושמך קטיעה בר שלום: חדא, סיבה אחת שלא תשמידם — דלא יבלת להו לכולהו, אין לך יכולת להשמיד את כולם! דכתיב [זכריה ב]: אמר הקדוש ברוך הוא: "כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם".

ויש לשאול: מאי קאמר, מה אמר כאן הנביא?

אילימא, אם נאמר, דבדרתהון, שפזרתי אותם בארבע רוחות, קשה —

האי "כארבע רוחות"?! מדוע נקט הכתוב בלשונו את כ"ף הדמיון?!

והרי לדברין, שפיזרם בארבע רוחות — "לארבע רוחות" מיבעי ליה, היה צריך הכתוב לומר.

אלא, נקט הכתוב "כארבע רוחות", עם כ"ף הדמיון, כדי לומר: כשם שאי אפשר לעולם להתקיים בלא רוחות, מרוב הבל וחמימות, כך אי אפשר לעולם להתקיים בלי ישראל!⁽¹⁸⁾

להמליך עליהם עוד מלך... אלא שהיו ממנים ישיש אחד, ולו שלש מאות יועצים.

18. וכתב המהרש"א: גם לפי פשוטו, אמר שפיר, כי הם מפוזרים בארבע רוחות מסוף העולם ועד סופו ואי אפשר לכלותם. אלא שרצה לבאר לו, למה באמת עשה ה' ככה

17. מי הם אותם הנשיאים שכולם יורשין גיהנם?

כתבו התוס' [לפי נוסחת עין יעקב דפוס ראשון]: היינו האפיפיר, אמרכל ממונה על כל הנוצרים.

ועוד כתבו: הוא הישיש. כמו שמפורש בספר יוסיפון [פרק מב] שנשבעו רומאיים שלא

וּזו טענה ראשונה של קטיעה בר שלום, שאמר לו, שאינו יכול לכלותם.

ועוד סיבה שלא לכלותם, כי קרו לך, יקראו לך "מלכותא קטיעה", מלכות קוטעת, דהיינו, רצחנית!

אמר ליה הקיסר לקטיעה בר שלום: מימר שפיר קאמרת, אמנם אמרת דברים נכונים. מיהו, אבל כל דוכי למלכא, מי שמנצח את המלך ומשתיקו בדברים ומבייש בכך את המלך, שדו ליה, משליכים אותו לקמוניא חלילא, לבית מלא עפר.⁽¹⁹⁾

והגמרא ממשיכה לספר על קטיעה בר שלום.

בר הוה נקטין ליה ואזלין, כשתפסוהו להוליכו לקומוניא חלילא, אמרה ליה היא מטרוניתא אשה חשובה רומית: ווי ליה לאילפא, אוי לה לספינה דאזלה בלא מיכסא, ההולכת בלא לשלם מכס! והתכוונה לומר לו, כיון שאתה נהרג בגלל היהודים, חבל, שלא מלתה את עצמך [והוא בדמיון נתינת מכס לה'] כדי שיתנו לך לעבור, ולקבל חלק לעולם הבא עם בני ישראל.⁽²⁰⁾

נפל, התכופף קטיעה בר שלום על רישא דעורלתיה, על ראש ערלתו, קטעה, חתכה

[בשיניה] בשיניו,⁽²¹⁾ ואמר: עתה יהבית מכסי, נתתי בכך את תשלום המכס לה', חלפית ועברית, ואוכל לעבור, כלומר ליכנס לגן עדן.

כי קא שדו ליה, כשהשליכוהו לקומוניא חלילא, אמר קטיעה בר שלום: הנני מצווה את כל נכסאי כל נכסי לרבי עקיבא וחביריו.

ומבאר עתה הגמרא כיצד התחלקו בנכסיו רבי עקיבא וחביריו?

יצא רבי עקיבא ודרש: נאמר בלחם הפנים [ויקרא כד] "והיתה לאהרן ובניו", שאת הלחם יחלקו ביניהם אהרן ובניו, ודרשינן, מחצה לאהרן, ומחצה לבניו. שהכהן גדול לוקח לעצמו חצי מהלחמים.

הרי פירוש המילים "והיה לאהרן ולבניו", הוא מחצה על מחצה. וכך גם יש לפרש את דבריו "לרבי עקיבא, וחביריו" — מחצה על מחצה.

יצתה בת קול מן השמים ואמרה: קטיעה בר שלום מזומן⁽²²⁾ לחיי העולם הבא!

כשמע רבי דבר זה, בכח רבי, ואמר: יש קונה עולמו⁽²³⁾ בשעה אחת, והוא קטיעה בר שלום. ויש קונה עולמו בכמה שנים.

אבינו על פתח גן העדן, ואינו נותן ליכנס למי שלא מל את עצמו.

21. כן היא גירסת העין יעקב.

22. כתבו התוס' במסכת כתובות [קג ב.], "מזומן" — בלא דין ובלא יסורין.

23. המהרש"א מדייק לשון "עולמו", שכל אחד ואחד קונה לפי מדרגתו.

לפזר אותם בכל העולם? לפי שהם קיומו של עולם כמו הרוחות.

19. כן פירש רש"י, ואולי כוונתו לאפר, והוא פירושו הראשון של הערוך.

ועוד פירש הערוך וכן רבינו חננאל: כבשן האש.

20. ומבאר המהרש"א: כשם שאין שומר המדינה נותן ליכנס בלי מכס, כן שומר אברהם

אנטונינוס שמישיה לרבי, שימש את רבי.

כמו כן, שר אחד מהגויים ושמו אדרבן, שמישיה לרב, שימש את רב.

כי שכיב כשמת אנטונינוס, אמר רבי בצער: נתפרדה החבילה! משל הוא, שנתפרדה אהבתנו, שנקשרה נפש בנפש.

כי שכיב כשמת אדרבן, אמר רב:

יא-א & "נתפרדה חבילה".

והגמרא מספרת על מה שאירע עם אונקלוס, שגם הוא היה אחד מחשובי רומי, והתגייר.

אונקלוס בר קלונימוס איגיר, התגייר.

שדר קיסר, שלח קיסר רומי גונדא דרומאי, גרוד חיילי רומי אבתריה, אחריו, לתופסו ולהביאו אליו.

משכינהו בקראי, משך אותם במקראות, שהוכיח להם בראיות מהכתובים על דת ישראל שהיא האמיתית והנצחית, איגיר. נמשכו אחריו חיילי רומי, והתגיירו גם הם.

הדר שדר, חזר הקיסר ושלה גונדא דרומאי [אחרינא], אחרת אבתריה, אחריו, וציווה עליהם הקיסר, ואמר להו: לא תימרו ליה, ולא מידי. אל תכנסו איתו בוויכוחים!

כי הוו שקלו ואזלו, כשלקחוהו והתחילו ללכת, אמר להו, אמר להם אונקלוס: לא אתווכח עמכם, אלא אימא לכו מילתא בעלמא, אומר לכם דבר סתם!

ובחשבם, שעל כך לא נצטוו מהקיסר — שמעוהו.

אמר להם: נופיורא, שר קטן נקט נורא, מחזיק אבוקה קמי פופיורא, בפני שר הגדול ממנו, להאיר לפניו לכבודו. וכן עושה פופיורא לדוכסא, שר גדול ממנו, וכך עושה דוכסא להגמוניא, והגמוניא עושה כך לקומא, המלך —

קומא — מי נקט נורא מקמי אינשי, האם המלך מחזיק אבוקה בפני אנשים?! אמרי ליה החיילים לאונקלוס: לא!

אמר להו אונקלוס לחיילים: הקדוש ברוך הוא נקט נורא, מחזיק אבוקה להאיר קמי ישראל, דכתיב [שמות יג] "וה' הולך לפניכם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך. ולילה בעמוד אש להאיר להם".

ובכך הוכיח להם גודל חביבות וחשיבות עם ישראל בעיני הקב"ה.

איגיר [כולחן], גם הם נוכחו בצדקת דרכו, ונתגיירו.

הדר שדר, חזר ושלה גונדא אחרינא אבתריה, גרוד אחר אחריו. אמר להו, וציווה עליהם: לא תשתעו מידי בהדיה! אל תדברו אתו כלום!

כי נקטי ליה ואזלי, כשלקחוהו, והתחילו ללכת, חזא מזוזתא, ראה את המזוזה [דמנחא אפיתחא המונחת בפתח], אותיב ידיה עלה, אונקלוס שם ידו על המזוזה,⁽¹⁾

1. והרמ"א שולחן ערוך יורה דעה סימן רפ"ה פסק כן על פי סוגייתנו: כשאדם יוצא מן הבית יניח ידו על המזוזה ויאמר: ה' ישמר צאתי

לכן בכה רבי על מי שקנה "עולמו" רק בשעה אחת, ונהרג, ולא זכה למדרגה גבוהה יותר, לקנות "עולמו" בכמה שנים.